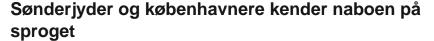
Forfatteroversigt

Føla med

Kontakt

SPROGMUSEET Redaktør: Ole Stig Andersen

Af Michael Ejstrup 7. august 2011 • I kategorien Dialekter, Udtale • 🔠 🖂 🚮 🦪

I april 2011 gennemførtes som et samarbejde mellem forfatteren fra Danmarks Medie- og JournalisthøjEkole, videnskab.dk og Forsknings- og InnovationsEflyrelEen den hidtil største $undersøgelse\ af,\ hvor\ gode\ dan \hbox{\it Ek}ere\ er\ til\ at\ genkende\ hinanden\ på\ sproget.\ Resultaterne\ viser,\ at\ både$ $køn,\,alder\,og\,landsdel\,gør\,en\,for \overline{\mathbf{sk}}el\,p\dot{a},\,hvor\,gode\,danskerne\,er\,til\,at\,genkende\,hinandens\,dialekt.$

Vi taler forskelligt

I 2009 afsluttedes en stor <u>undersøgelse af danskernes spontane talesprog</u> i seks udvalgte byer fra Skjern i vest til Rønne i øst. Resultatet blev, at vi stadig taler meget forskelligt i de seks byer, og at talesprogene knytter sig ret tæt til beskrivelserne af dialekter, således som sprogforskere har optegnet dem hos informanter, der levette for hundrede år eller længere siden. Den undersøgelse er en del af en ph.d. afhandling, som er forsvaret ved Syddansk Universitet i 2009, og undersøgelsen lagde speciel vægt på at beskrive vokalsystemerne i de seks byer (Rønne, København, Næstved, Nyborg, Sønderborg og Skjern).

Disse vokalsystemer viste sig alle i særteleshed at lægge sig tæt op ad tidligere dialektbeskrivelsers angivelser; dog med formvelser, som i sagens natur må komme til hist og her. For eksempel viste det sig, at københavnerne har diftongefæt den lange a-vokal uden påvirkning af r til æi, så de nu i hovedsagen siger $h\ddot{e}il(e)$, $v\ddot{e}is(e)$ og $k\ddot{e}i\vec{D}(e)$ i stedet for hale, vase og kane, og at vestjyderne frit veksler mellem udtaler som ske og skie, sol og suel, og køl og kyel. Så langt så godt; for nu ved vi mere om, hvordan danskere i de seks byer producerer $deres\ tale,\ n\'{a}r\ vi\ beder\ dem\ om\ at\ tale\ frit\ fra\ leveren\ om\ helt\ almindelige\ ting\ i\ deres\ hverdag.\ Men\ spørgsmålet,$ som straks melder sig er nu, hvor gode mon danskefe i almindelighed så er til derudover at kende hinanden på talen. Det skal den følgende undersøgelse give nogle fingerpeg om

Et samarbejde

I forbindelse med Forskningens døgn d 28. til 30. april 2011 blev der udformet en test, hvor danskefæ fra heÆ landet via internettet blev inviteret og kunne lytte til talesprog fra forskellige egne af Danmark og give deres bud på, $hvor\ i\ lan \hbox{\it de} t\ de\ enkelte\ talere\ kom\ fra.\ Undersøgelsen\ blev\ udarbejdet\ og\ teknisk\ fremstillet\ som\ et\ samarbejde$ mellem forfatteren (Danmarks Medie- og Journalisthøjskole), videnskab.dk og Forskfilngs- og Innovationsklyrelsen. Undersøgelsen er således gennemført med ekspertbistand fra alle parter, og undersøgelsens resultater er samlet og gennemarbejdet i fællesskab.

Et spørgsmål om at lytte og placere

Igennem snart mange är har man fra Københavns Universitet kunnet læse om resultater, som viser, at dialekterne er døde, og at der ikke længere findes kulturer i Danmark, hvor unge mennesker er sammen og taler dialekt som en naturlig del af deres hverdag. Eksempelvis kan man i et værk fra Københavns Universitet fra

- ...Så lad os ikke forplumre, lad os sige det som det er: De danske dialekter er døde. Når man fortæller det, får man altid svar på tiltale, ikke bare fra lægfolk, men også fra kollegaer der mener at man bør lade være
- ...Det vil sige at dialekten ikke overføres til (overtages af) de opvoksende personer som brugssprog. Det kan godt være at der rundt omkring findes enkelte børn og unge der lærer dialekten og kan bruge den sammen med fx bedsteforældrene, men det afgørende er om de er sammen som børn og unge på dialekt. Sådan er det ikke noget sted, så vidt vi ved.... (Kristiansen 2009).

Og nu er det så, at der er brug for en definition på, hvad rigsmål eller med et mere neutralt ord fællesdansk egentlig er. Det skal vise sig at være ganske svært at finde et fornuftigt og entydigt svar. Man er tæt på at måtte erkentæ, at der nok er lige så mange bud på, hvad et fællesdansk talesprog er, som der er indbyggere i kongeriget. Allerede i 1968 gav den jyske sprogforsker Peter Skautrup sit forslag til, hvordan fællesdansk nogenlunde neutralt kan defineres, og hvordan dialekt så i samme omgång kan adskilles fra et fællessprog:

- ...Rigsmålet, almindelig bestemt som det dialektfri og stedløse mål, er ikke dermed et fikseret $en \overline{h} edstalesprog..., ... Rigssproget\ er\ s\'aledes\ en\ irreel\ norm,\ som\ ikke\ to\ personer\ i\ alle\ hen \overline{k} e\overline{h} der\ vil$ kunne samstemme i..., ...I praksis har vi da også vejledning på flere hold, selvom det må huskes, at alle anvisninger er subjektive...,
- ...ved afgrænsning af en dialekt har man sædvanligvis i overvej**end**e grad bygget på de lydlige forskelle.... Men en principiel drøftelse af, hvilke kriterier der er nødvendige til afgrænsning af en dialekt og dermed konstituerende for denne dialekt, har dansk dialektforskning næsten helt ladet ligge...

Seneste	sprognyheder	į
---------	--------------	---

Sprognævn | dsn.dk

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsømt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde Æarter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk

Keeper eller målmand - hvilket ord er bedst? Dansk

a

28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprogmuseet.dk på et større kort

19/3 Language revival preserving history | www.smh.com.au

Mere i kategorien 'Dialekter'

Ded borrijnholmska måled

Nyt på dialekt.dk

Meget er stadig møj ...

Borgmesterkæder og dialektgrænser

Mere i kategorien 'Udtale'

Ældre mennesker sjusker med sproget

Islændinges udtale af dansk

Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Nye kommentarer

Mai-Britt Kent Hansen til 1

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte

Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Beskrivelserne er uden tvivl tæt på at være dækkende for, hvad lægmænd kan acceptere som definitioner på henholdsvis fællesdansk og dialekt. Gennemgående ses en forståelse for, at subjektivitet er fremherskentæ 🗆 🗆 definitioner og vurderinger, og at dialektbegrebet ikke er vældig entydigt defifiæret. Idag er situationen omfænt

Et frisk studie fra felten

Den føromtalte undersøgelse fra Syddansk Universitet i 2009 af talesprogene i de seks provinsbyer gav det modsatte billede, som tillige er det, der umiddelbart møder en, når man sætter sig bagerst i bussen, stiller sig i den længsībe kassekø eller hygger sig i det mørkeste hjørne af bodegaen og slår ørerne ud og lytter til de lokale, når de taler frit med hinanden. Nu vil det så være spændende også at få viden om, hvorvidt de selvsamme danskere fra de seks provinsbyer kan kende sig selv (bysbørnene) og andre lokale talesprog fra forskellige steder i landet. Hertil egner optagelserne til den føromtalte undersøgelse sig godt, idet alle informanterne er mellem 18 og 45 år, og de taler, hvad de selv karaktefikerer som deres normale dagligdags sprog, når de taler med andre fra den egn, de bor i. Sprogeksemplerne er altså, hvad vi kan kalde moderne talesprog anno 2009 fra de seks provinsbyer, sådan som de unge voksne taler det.

Figur 1. Undersøgelsens danmarkskort med 75 bynavne

Design

Undersøgelsen er tilrettelagt som netbaseret og inter**ak**tiv. Der er syv forskellige lydprøver, idet en lydprøve fra Aabenraa er føjet til for at undersøge, om danskere, der bor forholdsvis tæt på hinanden i henholdsvis Aabenraa og Sønderborg, og hvis talesprog er relativt tæt beslægtet, kan skelbe mellem hinanden udelukkende på baggjund af talesproget. Som det fremgår af figur 1, blev undersøgelsens deltagere for hver af de syv lydprøver, der alle var på ca. 30 sekunder, præsenteret for et danmarkskort med alle større byer (købstætær) repræsænteret. Herefter var det informantens opgave at placere en prik ud for den by, han mente lydprøven stammer fra. Der er mange valgmuligheder, og mængden er med vilje stor for at undersøge, hvor detaljeret informanterne kan kende sprogprøverne. Det er altså ikke nok at kunne genkende en sjællænder eller en vestfylde for at få point; man skal også kunne placere sprogprøven ret præcist. Det skal være medgivet, at undersøgelsen fra starten er lidt 'udemokratisk', idet østjyderne, nordjyderne og sydhavsærne ikke er med. Sådan er det med forskning, man må træffe valg for at få tid og penge til at strække. De seks oprintælige byer er valgt for at få en linje fra vest til øst, fordi vi fra gammel tid ved, at dialektforskellene er størst her. Hertil er så som nævnt føjet Aabenraa for at få en mulighed for at sammenligne to byer, hvis sprog ligger tæt; altså en særlig test af særlige lokale forskelle.

Pointene

Testens pointgivning er indfættet således, at der gives tre point for hvert helt korrekt svar, mens der gives ét point for et svar, der peger på en naboby til den rigtige. Eksempelvis vil en informant maksimalt kunne opta 21 point for syv helt korrekte svar. Ved en sprogprøve fra eksempelvis Næstved vil en informant opnå tre point ved at placere svarprikken i cirklen ud for Næstved, mens byer som eksempelvis Køge, Slagelse og Korsør vil give ét point, og byer som Præstø, Vordingborg, Roskilde og Holbæk vil give nul point (ligesom lan∰s øvrige by⊞ i sagens natur også

william fich til Jødiske efternavne

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæ

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Herluf Hansen til Ded borriinholmska måled

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Underholdning video vokaler

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter engelsk esperanto Formidling fransk identitet konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Arkiv	Resources
juli 2018	Ethnologue: Languages of the
juni 2018	World
maj 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
april 2018	LL-Map: Language and Locatio
marts 2018	Minority Rights Group
februar 2018	Omniglot. Writing Systems and
januar 2015	Languages of the World
december 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
november 2014	World Atlas of Linguistic
maj 2014	Structures (WALS)
marts 2014	
februar 2014	Resurser
oktober 2013	
august 2013	Bogstavlyd
marts 2013	Dansk sprognævn
januar 2013	Den danske ordbog
december 2012	Dialekt.dk
november 2012	dk.kultur.sprog
oktober 2012	Korpus.dk
september 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOII
juli 2012	Ordbog over det danske sprog
juni 2012	Ordnet. Dansk sprog i ordbøge
maj 2012	og korpus
april 2012	Sproget.dk
marts 2012	Svenska Akademien
februar 2012	∂ (Schwa.dk)
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	

vil). Informanterne har mulighed for at vende tilbage og høre lydklippene og rette i svarene lige så mange gange, det ønskes. Det er beregnet, at hver informant skal bruge cirka fem til syv minutter på at gennemfæte testen, hvis han ikke går tilbage og retter flere gange. Hver informant er dog fri til at bruge så lang tid, han måtte ønske. Herefter afsluttes testen, og svarene sendes via internettet og registrefæs. Ud over svarene på lydklippenes placering på danmarkskortet starter undersøgælsæn med, at hver informant angiver køn, alder og den egen, den enkelte er vokset op i. Alle svar opsamæs centralt og registreres i en database.

Næsten 30.000 deltog

Alle svarene er opsamlet, registreret og behandlet søndag d. 24. april 2011. Der var i alt 28.471, som valgte at klikke ind på undersøgelsen og gennemføre den. Af disse var 15.791 mænd og 12.680 kvinder. Mændene opnåede i genfæmsnit 7,12 point, mens kvinderne i gennemsnit opnåede 6,95, hvoraf det ses, at mændene er bedre til at genkende dialekterne end kvinderne. Da mængden af besvarelser er så stor som de næsten 30.000, fremstår denne forskel som statistisk signifikant, om end den i absolutte tal måske ikke syner så vældlig stor. Aldersfordelingen i bestvarelserne fremgår af tabel 1. Ved siden af tabellen ses resultaterne gjort op og illustreret grafisk som med en kurve i figur 2.

Kurven i figur 2 illustrerer en interessant normalfordeling, hvor informanterne i alderen 35 til 65 år viser sig at være de bedste til at

Alder	Antal deltagere	Gennemsnitligt opnået antal point
7-14:	304	4,8
15-24	3982	5,6
25-34	5772	6,9
35-44	4854	7,4
45-54	5358	7,5
55-64	5236	7,5
65-74	2467	7,2
75-84	448	6,4
85-99	56	5,6

Tabel 1.	Undersøgelsens	deltagere	efter alder
og point			

oktober 2010 september 2010 juni 2010 maj 2010 april 2010 marts 2010 februar 2010 januar 2010 december 2009 november 2009 oktober 2009 september 2009 august 2009 juli 2009 iuni 2009 maj 2009 april 2009 marts 2009

november 2010

7							
6		_	_				
5	_	-			-	+	
4 —	Н	Н				+	■ Series
3. —	Н	-			-	+	a series
2 —	Н	-				-	
1 —	Н	Н			-	-	
0					_		

genkende talesprogene og placere dem præcist geografisk. De alleryngste mellem 7 og 14 år, hvis sprogfilenelse ikke er fuldført, klarer sig dårligst. Interessant er det, at informanter mellem 15 og 24 år klarer sig på linje med informanter, der er mellem 85 og 99 år. Mens det mest interessante nok er, at informanter mellem 25 og 34 år klarer sig bedre og placerer sprogprøverne mere præcist, end informanter, der er mellem 75 og 84 år. De ældste informanter klarer sig altså ikke bedre end de unge – tværtfinod.

Regionerne

For at kunne styre alle de næsten 30.000 besvarelser og holde dem op mod hinanden, var det nødvendigt at skabe et system, som kunne henføre de enkelte informanter til en gruppe, der også repræsenterer et afgrænsæt sprogområde. Her blev postnumrene valgt, da de er direkte henførbare til jernbanernes løb i Danmark. Jernbanerne er anlagt med den første i 1847 og frem til cirka 1920, hvorefter kun små justeringer er sket. Det stemmer ganske godt overens med de informanter og de dialektbeskrivelser, som i flere sammenhænge (blandt andet fra Københavns Universitet) benævnes som de klassiske dialekter; uden at dette dog i detaljen defineres og beskrives. Postnumrenes grupperinger og relationer til egne og dialektområder svarer igen ganske godt til førûntalte undersøgelse af moderne talesprog i de seks provinsbyer, som på mange omfåder knytter sig tæt til tidligere tiders dialektbeskrivelser med informanter fra

Egn	Postnumre, som henregnes til regionen, starter med:
Bornholm	37
København	10-25 + 27
Nordsjælland	28-36
Vestsjælland	40-41 + 43-45
Sydsjælland	42 + 46-47
Lolland og Falser	48-49
Østfyn	50 + 52-53 + 58
Vestfyn	54-57 + 59
Sønderjylland	61-65
Østjylland	60 + 70-71 + 80-89
Vestjylland	67-69 + 76-79
Midtjylland	72-75
Nordjylland	90-99

Tabel 2. Regionernes fordeling

100 år eller længere siden. Altså er det af praktiske grunde valgt at henføre sprogene og befolkningen til grupper som refererer til disse postnumre. Dette er sket i overensstemmelse med den nøgle, der fremgår af tabel 2, således at alle postnumre der starter med de angivne to cifre, henregnes til den anførte egn i Danmark.

Vest slår øst

Det næste interessante spørgsmål er så, om der er forskel på, hvor præcist informanterne fra de enkelte regioner $har\ kunnet\ placere\ de\ enkelte\ sprogprøver.\ Der\ viser\ sig\ at\ være\ forskelle,\ og\ generelt\ er\ de\ cent{$\operatorname{\textbf{Tale}}$ regioner\ } i$ Danmark bedst til at placere sprogprøverne præcist. Og det er herefter de vestlige egne, som vinder over de østlige egne. Sønderjyderne er bedst med et gennemsnit på 8,6 point, og herefter følger fynboærne med 7,5 point, og lige i hælene herpå har vi vestjyderne og midtjyderne med henholdsvis 7,4 og 7,3 po $\overline{\mathbf{n}}$ t. De præ $\overline{\mathbf{c}}$ ise pointscorer fremgår at tabel 3 nedenfor:

Bornh olm	Køben havn	Nordsj ælland	Vestsjæ lland	Sydsjæll and	Lolland og Falster	Østfyn	Vestfy n	Sønderj ylland	<mark>Østjyll</mark> and	Vestjyll and	Midtjyl land	Nordjyl land
503	3529	2401	<mark>940</mark>	1549	<mark>580</mark>	1162	1448	2746	<mark>5865</mark>	3255	1339	<mark>3154</mark>
6,6	6,7	<mark>6,5</mark>	<mark>6,4</mark>	6,8	<mark>6,2</mark>	7,5	7,5	<mark>8,6</mark>	<mark>6,9</mark>	7,4	<mark>7,3</mark>	<mark>6,5</mark>

Tabel 3. Regionernes gennemsnitlige pointscorer. Gul farve: regioner, uden dialekt med i testen. Ingen farve: regioner med 1 dialekt med i testen. Lilla: region med 2 dialekter med i testen

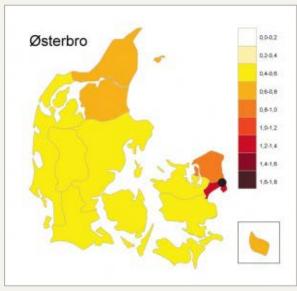

Fig 3. I København kender man Østerbro

inden for de to grupper med flere regioner (gul og ingen farve), så tegner der sig et generelt mønster af, at folk midt i riget og mod vest er bedst til dialekter, idet Fyn, Midt- og Vestjylland kla $\overline{\text{re}}$ r sig rigtig godt modsat Bornholm og København, der klarer sig relativt skidt.

Formentlig kan det også konkluderes, at Sønderjylland klarer sig rigtig flot, men at de har bias, fordi de har hele to dialekter med i undersøgelsen, og det forstyrrer billedet i denne sammenhæng. Desuden må vi konstatere, at nordjyder og østdanskefe generelt og alt andet lige er de dårligste til at kende og præcist placere dialekterne i testen.

Figur 3, 4 og 5 illustrerer nogle af resultaterne grafisk som heatmaps: Der er naturligvis et problem i at sammenligne tallene på tværs af alle regioner, da informanter i en region med egen dialekt som udgangspunkt må forventes at svare bedre end folk uden egen dialekt med i testen. Alligevel tyder resultaterne ikke på, at denne bias er problematisk, da både regioner med og uden egne dialekter i testen klarer sig henholdsvis godt og dårligt i testen som f.eks. Bornholm (med egen dialekt i testen, men dårligt resultat) versus Vestfyn (uden egen dialekt i testen, men godt resultat) og Sønderyland (med egen dialekt i testen, og godt resultat) versus Nordjylland (uden egen dialekt i testen, og dårligt resultat).

Fig 4. I Sønderborg kender de sig selv

jo mørkere farven på kortet er, jo højere pointscore har informanterne generelt opnået i den region, der har den mørke farve.

Hvilken by blev gættet af flest?

Her når vi så til et spændende punkt, idet det er muligt at tælle sig frem, til hvilken by og dermed hvilken sprogprøve, de fleste kunne genkende. Og vi kan samtīdig samtīdenligne med, om det så er de samme, som tid**ligere** var dygtige til kende

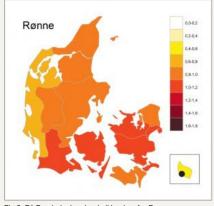

Fig 5. På Bornholm kender de ikke dem fra Rønne

sig selv (bysbørnene), der også er (eller netāþ ikke er) gode til at placere antire sprogprøvær præcist. Her kan der igen være lidt bias i form af de forskellige antal af deltagere i de enkælte regioner, og her kunne regionens deltagære sortæræs fra ved de enkælte byer. Men der er eksempelvis relætivt få bornhæltære med, og

alligevel placere de øvrige danskere dem let og præcist. Og fynboælfæ er pænt repræsentæret, men kun få kan placere Nyborg præcist. De tal overrasker.

Bemærk i øvrigt, at det er muligt at registrere, at ved sprogprøven fra Aabenraa placerer næsten lige så mange dem på Sønderborg på den plads, mens når de så hører sprogprøven fra Sønderborg, så er de samme informanter mindre i tvivl. Det kan måske have nogæt at gøre med rækkæfællgen af sprogprøverne, da Sønderborg kommer sidst i testen. Ideelt set burde testen have 'shufflet' rækkæfællgen af sprogprøverne. De numeriske tal for præcist og korrekt placerede sprogprøver i forhold til by fremgår af tabel 4.

By med sprogprøve	Antal korrekte placeringer (ud af de næsten 30.000)
Rønne	9.162
Sønderborg	8.331 (her vælger i alt 3.650 Aabenraa i stedet for)
Østerbro	6.006
Åbenrå	4.760 (her vælger i alt 3.861 Sønderborg i stedet for)
Næstved	3.331
Skjern	1.797
Nyborg	1.669

Tabel 4. Antal korrekt placerede sprogprøver i forhold til byen

Til yderligere undersøgelse i fremtiden vil datamaterialet eksempelvis være egnet til at undersøge detalfærfæ i fynboernes besvarelser og finde ud af, om fynboer er bedre til at placere sprogprøven i Nyborg helt korfæktl end landsgennemsnittet viser. Og er der mon forskel på Vest- og Østfyn mht. at placere den fynske sprogprøve fra Nyborg korrekt? Holdt op imod hvor gode er resten af landet til at placere sprogprøverne på hhv. Fyn og i Nyborg. Men ét er sikkert, dem fra Sønderjylland, det være sig Haderslev, Tønder eller Aabentāla, så er de bedre til at kende forskel på de to sønderjyske sprogprøver end resten af landet. Faktisk er det såletæs, at af sønderjyderne alene placerer 39 % Aabenraa korrekt, og 53 % placerer Sønderborg korrekt. For resten af Danmark er tallene, at 14 % placerer Aabenraa korrekt, og 27 % placerer Sønderborg korrekt. Det er en særdeles signifikant forskel.

Konklusion

Danskerne vest for Storbælt klarede i gennemsnit bedre i forhold til at kunne placere sprogprøverne korfækt end østdanskerne. Resultaterne er bemærkelsesværdige, både fordi forskere fra især Københavns Universitet i mange år har præsenteret resultater, der angaves at vise, at dialekterne i Danmark er døde, og fordi undersøgelsen er meget stor og overbevisende med sine næsten 30.000 deltagere fra hele landet. Men ret beset burde resultaterne ikke overraske, idet øst- vest- og sønderjyder viser sig at være bedre til at kende dialekter end københavnerne, og vestdanskerne bor jo sammen med de dialekter, som vi sjældent hører i medierne, men som vestdanskerne er vant til og kender, for de bor dér, hvor de tales og hører dem hver dag, så derfor er deres ører uden tvivl meget mere vant til at høre forskellige former for dansk talesprog og at have et bud på, hvor sprogformerne stammer fra.

Og så viser det sig, at mænd er bedre end kvinder til at genkende dialekt. Det er måske heller ikke så overfæskånde, idet svenske undersøgelser har vist, at mænd i højere grad holder fast i lokalt talesprog end kvindær. Mændene scorede faktisk signifikant flere point end kvinderne Et andet markant resulfæt fra undersøgelsen er fordelingen af point på aldersgrupper, idet det ofte antages, at de ældre danskere "må være" megåt bedre end de unge generationer til at skelne dialekterne, fordi dialekt jo ikke rigtig findes mere, og hvis det endelig skulle vise at være til stede, så er det de gamle menneskers sprog. Men det kan ikke eftervises her — tværtimod. De midaldrende informanter klarer sig bedst, og de unge generationer er en anelse bedre end de ældste, hvis man fraregner gruppen på under 14 år, hvis sprogtilegnelse ikke er afsluttet. Aldersgluppærne fra 35 til 64 år scorer således allerbedst, og de 25-34-årige scorer bedre end de 75-84-årige og ikke meget dårligere end de 65-74-årige. Dem i alderen fra 35 til 64 år er altså bedst. De kan kende hinfældæn på sproget. De er sikre, og det er ikke overraskende. De er trygge, på plads og i orden; det er deres sprog, der tæller i vores samfund lige nu. De helt unge og de ældre er mere usikre; måske i forhold til om defæs sprog er på vej ud af eller ind varmen, kunne man godt spekulere.

Undersøgelsen bekræfter en hypotese om, at folk i en region er gode til at stedfæste de lokale dialekter helt præcist, idet der i testen var der både et lydklip fra Åbenrå og fra Sønderborg. Og her lykkedes det rigfig mange sønderjyder at 'pinpointe' de rigtige byer, og undersøgelsen bekræfter fordommene om, at jo længere væk folk bor fra os selv, jo dårligere er vi til at kende deres dialekt. Til gengæld kan vi høre detalfærne og spotte folk ret nøjagfigt, hvis vi bor tæt på dem. Og på den måde bekræfter undersøgelsen jo på bedste vis, at dialekterne lever i bedste velgående. Det på trods af, at de er næsten forsvundet ud af radio og tv. og undersøgelsen peger på, at medierne må stramme ballerne og se at få ryddet pladsen til mere sproglig mangfoldighed, hvis de vil leve op til at repræsentere det sprog, som

almindelige danskere faktisk taler.

Københavnerne overrasker

At flest af undersøgelsens næsten 30.000 deltagere placerer Rønne korrekt, overrasker ikke; heller ikke at næstflest placerer Sønderborg korrekt, idet vi er vant til at høre bornholmere og sønderjyder som stolte repræsentanter for deres lokale dialekter. Dem kender vi på sproget. Men at Østerbro indtager tredjefiladsæn overrasker lidt. Det overrasker i sagens natur ikke, at mange danskere kan høre, at personerne kommer fra København, men at de faktisk kan placere dem på Østerbro, overrasker. Alle kender københavnsk; det strømmer konstant og hele tiden ud af mediernes højttalere i en lang strøm. Der er god plads til købenfiavnsk i hele Danmark, og vi har alle hørt det – tit. Sønderjysk og bornholmsk kenflær vi som nævnt også; begge landsdele har naboerne tæt på, og de holder fast i dialekten og bruger den, så snart de får en chance Det, der overrasker, er, at københavnerne selv kan kende hinanden. Faktisk er københavnerne supergode til at placere sprogprøverne på Østerbro sikkert og præcist. Det maner til eftertanke, når vi hører, at købenfiavnsk sprog mere eller mindre er blevet til én ting, og at moderfiæ københavnsk udtale således kan anskues under ét. Denne undersøgelse viser, at det ikke synes at være tilfældet, når københavnerne selv i så udfiræget grad er i stand til at placere Østerbro-borgerne præcist. Undersøgelsen giver dem faktisk mulighed for at placere dem adskillige steder i København og omegn. Et resultat, der maner til eftertænkæ i forbintælsæ med både tolkningen af tidligere undersøgelsers resultater. Denne viden er også vigtig, når fremtidens undersøgelser skal planlægges og deres resultater forstås.

Litteratur

Andersen, P. (1958) Fonemsystemet i Østfynsk; på Grundlag af Dialekten i Revninge Sogn. København: J. H. Schultz Forlag.

Basbøll, H. (2005) The Phonology of Danish. Oxford: Oxford University Press.

Björsten, S., Bruce G., Elers C-C., Engstrand O., Eriksson A., Strangers E., Wretling P. (1999) Svensk dialektologi och fonetik – tjänster och gentjenster¹. In Svenska landsmål och svenskt folkliv. Uppsala: Kungl. Gustav Adolf Akademien/Swedish Science Press. 7-23.

Brink, L. & Lund, J. (1974) *Udtaleforskelle i Danmark – aldersbestemt, geografisk, socialt.* København: Giellerups Forlag.

Brink, L. & Lund, J. (1975) Dansk Rigsmål 1-2. København: Gyldendal.

Brink, L., Lund, J., Heger, S. & Jørgensen, J. N. (1991) Den store danske udtaleordbog. København: Munksgard.

Bruce G. (1970) Diphthongization in the Malmö Dialect. Lund. Working Papers. Lunds universitet. 1-19.

Ejskjær, I. (1970) Fonemsystemet i østsjællandsk; på grundlag af dialekten i Strøby sogn. Udvalg for Folkemåls Publikationer, Serie A, Nr. 24. København: Akademisk Forlag.

Ejstrup, M. (2000) Postvokalisk konsonantlængde i jysk, københavnsk og skånsk – specielt med hensyn til enstavede førsteled i komposita. Upubliceret.

Ejstrup, M. (2009) Dankke Talekprog i Begyndelkan af Det Tredje Årtusinde. En Untlerkøgelse af Danske Talekprog i Vest-, Syd- og Østtlantnark med Foklus på Akustisk Undersøgelse af Vokaler. Ph.d.-afhandling. Syddansk Universitet.

Ejstrup, M. K. & Hansen, G. F. (2004) Vowels in Regional Variants of Danish. In Proceedings, FONETIK 2004. Stockholm: Dept. of Linguistics, Stockholm University.

Elert, C-C. (1981). Ljud och ord i svenskan 2. Umeå Universitet. Almqvist & Wiksell, Stockholm.

Engstrand, O. (1998) One Story of Phonetics or A Research Summary. http://www.ling.su.se/staff/olle/REVIEW.html.

Espersen, J. C. S. (1908/1994) Bornholmsk Ordbog. København: Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.

Geist, H. L & Larsen, M. B. (1974) *Lokalsprog og regionalsprog på Bornholm.* Dialektstudier. Institut for dansk dialektforskning, København: Akademisk Forlag. 3. 137-168.

Gregersen, F. & Pedersen. I. L. (red.) (1991) The Copenhagen Study in Urban Sociolinguistics. København: C. A. Reitzels Forlag.

Grønnum, N. (2005) Fonetik og Fonologi. Almen og Dansk. København: Akademisk Forlag.

Hansen, E. & Lund, E. (red.) (1983) Skolen, Samfundet og Dialekten. 11 afhandlinger om elevers, læreres og forældres sprog og sprogsyn – belyst ud fra undersøgelser og forholdet mellem skole og dialekt i Hirtshals Kommune. Frederikshavn: Dafolo.

Hernvig, L. (2002) Kvaler med vokaler? Akustisk og perteptuel undersøgelse af de danske urundede fortungetabkaler. Speciale. IAAS. Upubliceret.

Jacobsen, G. H., & Skyum-Nielsen P. (1996/2007) *Dansk sprog: En grundbog.* København: Schønberg. Jørgensen, H. (1950) *Alsisk formlære.* Udvalg for Folkemaals Publikationer, Serie A, Nr. 9. København: J. H. Schultz Forlag.

Jørgensen, J. N. (1994) Moderne sjællandsk: En undersøgelse af unge sjællænderes talesprog. København: C. A Reitzel

Kristiansen, T. (2009) Mig og de danske dialekter. En fortælling om baggrunden for mine fortællinger. In: Dialektforskning i 100 år. Afdeling for Dialektforskning. Nordisk Forskningsinstitut. Københavns Universitet.

Kuronen, M. (2000) Vokaluttalets akustik i sverigesvenska, finlandssvenska och finska. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

 $Ladefoged, P.\ (1984)\ \textit{Elements of Acoustic Phonetics}.\ 2nd\ edition.\ Chicago.\ The\ University\ of\ Chicago\ Press.$

Nielsen, B. J. & Pedersen, K. M. (1991) Danske talesprog. Dialekter. Regionalsprog. Sociolekter. 1. udg. København: Gyldendal.

Ohlsson, S. (1978) Skånes språkliga försvenskning 1. Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A, Nr. 30. Lund: Walter Ekstrands Bokförlag.

Pedersen, I. L. (1991) $Dagligsproget-lokalsprog\ og\ klassesprog\ Phansen,$ I. E., Petersen, I. L. & Poulsen, I. (red.). $Auditorium\ X:\ Dansk\ før,\ nu-og\ i\ fremtiden\ Phansen$ København: Amanda.

Petersen, N. R. (2005) Akustik. www.cphling.dk/nrp/akustik

Sandvad, H. (1931). Stauningmålet. Aarhus: Jysk Forening for Historie og Sprog.

Skautrup, P. (1968) Det Danske Sprogs Historie, IV. København: Gyldendal. Nordisk Forlag.

Skautrup, P. (1976) Dansk sprog og kultur; Udvalgte afhandlinger og artikler 1921-1971. København: Gyldendal. Nordisk Forlag.

Thorsen, P. K. (1886). Bidrag til Nörrejysk Lydlære. Kjøbenhavn: Universitets-Jubilæets Danske Samfund.

Michael Ejstrup, ph.d. et cand. mag Sprogforsker ved Danmarks Medie og Journalisthøjskole

Læs også:

- 1. <u>Meget er stadig møj...</u> Seks moderne danske talesprog, dvs. dialekter, er undersøgt. Fra øst: bornholmsk (Rønne), københavnsk (Østerbro), sydsjællandsk (Næstved), østfynsk (Nyborg), sønderjysk (Sønderborg) og vestjysk (Skjern), Resultaterne vil være overraskende for somme.......
- Nyt på dialekt.dk Hvordan lød det gamle dragørsprog? Hvad er vestjysk stød? Det er spørgsmål man nu kan få besvaret på dialekt.dk, der i september 2010 lancerede et dialektkort med 43 lydprøver forsynet...
- Borgmesterkæder og dialektgrænser Kort der sammenligner forekomsten af forskellige typer stød i dansk for 100 år siden med resultatet af kommnevalget 2009. (Stødkort: Nordisk Forskningsinstitut http://nfi.ku.dk/) Kortet over borgmesterposterne fra kommunevalget 17. november...
- 4. <u>Lidt om stød i sproget</u> "En ændring i artikulationsmåden", hedder det blandt andet. Det er jo ikke noget man tænker på når man taler, herunder artikulerer. Men jeg kom til at tænke på det da jeg...

Tagget med: bornholmsk, Dialekter, fynsk, jysk, københavnsk, nordjysk, sjællandsk, sønderjysk, Udtale, vestjysk

Skriv en kommentar Navn (kræves) E-mail (kræves) Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.

